

Вплив пандемії COVID-19 на рівень міжособистісних відносин юнаків

Дрібас С. А.
Римша А. В.

Анотація. У статті висвітлено поняття міжособистісних відносин, їх функції та вплив на життєдіяльність особистості. Сформульована роль спілкування та його значущість. Розкрито проблему міжособистісних відносин у ранній юності, а саме — проблему відносин у студентських групах. З урахуванням складної ситуації сьогодення головною метою статті стало дослідження впливу пандемії COVID-19 на рівень міжособистісних відносин між студентами до введення карантинних обмежень і після. Виконано емпіричне дослідження за допомогою опитування серед студентів. У статті представлено та проаналізовано результати експериментальної роботи з вивчення впливу пандемії COVID-19 на рівень міжособистісних відносин юнацтва.

Ключові слова: пандемія, COVID-19, дистанційна форма навчання, комунікація, міжособистісні відносини, студентська група, юнаки.

Постановка проблеми. Пандемія у зв'язку з поширенням вірусу COVID-19 за останні роки стала однією з найбільш значущих проблем у планетарному масштабі. Кожна країна світу вирішувала її в локальному форматі з орієнтацією на рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я, які були розроблені для запобігання розповсюдження вірусу. Учені з'ясували, що найкращий спосіб, який сприяв би менш стрімкому поширенню коронавірусу, — це дистанція, що передбачала можливість для людей перебувати якомога далі один від одного. Це стало наслідком формування явища соціальної дистанції. Упровадження карантинних обмежень призвело до переходу частини освітніх закладів на дистанційну форму навчання, яка, безумовно, позначилася на міжособистісних відносинах студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти, а саме: на рівні взаємодії, діалогічності стосунків, характері співпраці й партнерства, — що стали доволі проблематичними й обмеженими через змінення формату навчання.

Аналіз досліджень і публікацій з теми. Зазначимо, що в науковій літературі проблема змін у суспільстві через погіршення

епідеміологічної ситуації є не новою, але в сучасних умовах вона набула зовсім іншого забарвлення. У межах нашого дослідження особливий інтерес викликали роботи, у яких розглядаються умови освітнього процесу в дистанційному форматі [2; 3; 8; 10; 11]; дослідження із загальних питань у вивченні міжособистісних відносин [9; 12]; роботи авторів, які акцентують саме на особливостях впливу пандемії COVID-19 і змінах у статусі міжособистісних відносин усіх учасників освітнього процесу [4].

Мета статті. Метою статті є аналіз міжособистісних відносин юнаків, які навчаються в умовах закладу вищої освіти, і визначення впливу карантинних заходів на взаємодію між студентами.

Викладення матеріалу дослідження. Дефініція поняття «відносини» насамперед полягає в пізнанні й аналізі навколишнього середовища, що в подальшому відображають спосіб його буття.

В. М. М'ясищев поняття «відносини» розуміє як систему зв'язків особистості з реальною дійсністю, причому така взаємодія є свідомою та формується в діях, учинках, реакціях, переживаннях окремої людини і в такий спосіб відображає її найважливіші бажання й інтереси. Ця система блискуче характеризує внутрішній світ людини. Зокрема, позитивне чи негативне ставлення до світу є віддзеркаленням життєвих ситуацій, у яких вона опинилася [9].

Особистість знаходиться в постійній взаємодії з навколишнім середовищем. Під його впливом вона здобуває абсолютно нові для себе знання, уміння, навички, стикається із проблемами та відшукує шляхи їх вирішення, водночас піддаючись психологічному впливу оточуючих. Отже, людина в суспільстві виконує безліч важливих соціальних ролей [12].

Взаємини особистості формуються відповідно до її комунікативних здібностей та умінь. Зазначимо, що відбір партнерів для спілкування та виконання певного виду діяльності доволі складний процес, який залежить від психічних особливостей і загальної атмосфери в кожному окремо взятому колективі. Враховуючи цей факт, основною метою аналізу міжособистісного спілкування має бути не окрема людина, а її взаємодія з іншими. Це означає, що кожен із учасників спілкування істотно впливає на поведінку інших, між їх висловлюваннями та вчинками виникає причинно-наслідковий зв'язок. Обмінюючись повідомленнями, співрозмовники пристосовують їх до конкретної ситуації спілкування; зміст отриманої інформації значною мірою переробляється і реструктурується залежно від самооцінки, оцінки співрозмовників і ситуації загалом [7].

Якщо особистість і її манера будувати розмову задовольняє потреби співбесідника, інакше кажучи симпатизує йому, то виникає бажання підтримати взаємовідносини з цією людиною, і навпаки, якщо особистість не задовольняє потреби у спілкуванні, то це викликає негативні емоції і виникає своєрідна антипатія. Такі види відносин за набором емоційних переживань поділяються на *кон'юнктивні*, що включають почуття, які зближують людей, об'єднують їх (кожен із учасників демонструє готовність до співпраці), і *дис'юнктивні*, які включають почуття, що роз'єднують людей (виникнення бажання разом працювати загальмовується завдяки особистим непорозумінням та антипатії між партнерами).

З'ясувати, що саме провокує суперечності в міжособистісних відносинах і знайти шляхи вирішення проблеми часто виявляється доволі складним завданням. Однак від його вирішення багато чого залежить, і особливо у випадках, коли йдеться про міжособистісну взаємодію учасників освітнього процесу. У межах нашого дослідження ми зосередили увагу на представниках юнацького віку, які складають абсолютну більшість студентів закладів вищої освіти.

У цей період життя відбувається максимальна соціалізація особистості, що набуває суспільного досвіду, під впливом якого формуються норми та правила поведінки в соціумі [1; 12]. Саме в період юності, на основі появи власного світогляду, життєвих позицій і принципів, зростає вибірковість, стійкість та інтимність міжособистісної взаємодії. Розширення кола особистісно-значущих стосунків пов'язане з розвитком вищих почуттів, як-от: інтелектуальних, естетичних, моральних. Засвоєння певної системи моральних норм і принципів перетворюється у складну гамму різного роду моральних почуттів [6]. Усе це є важливим фактором гармонізації рівня міжособистісної взаємодії в межах роботи студентських груп у закладах вищої освіти.

Досліджуючи поняття «студентська група», ми дійшли думки, що більшість науковців розуміють її як автономну та самодостатню сукупність кількох людей, де їхня активність пов'язана з активним соціальним життям факультету та / або закладу вищої освіти (участь у конкурсах, олімпіадах, спортивних змаганнях, участь у роботі органів студентського самоврядування тощо).

Створення в закладі вищої освіти студентських груп необхідне й обумовлене потребами управління. Відомо, що міжособистісний рівень взаємодії між учасниками освітнього процесу, а саме відносини чи то між викладачем і студентом, чи то між студентами, впливає на підвищення продуктивності навчально-професійної діяльності

(передусім набуття, засвоєння знань, формування умінь і навичок їх застосування). Позитивні міжособистісні відносини сприяють розвитку студентського колективу й ефективності освітньої діяльності кожного окремо взятого студента [5; 11].

У процесі роботи над темою ми припустили, що перехід на дистанційний формат навчання мав певний вплив на рівень міжособистісних відносин у студентських колективах. Для перевірки припущення та викладених вище теоретичних тверджень ми організували емпіричне дослідження, яке мало на меті визначити рівень впливу пандемії COVID-19 на міжособистісні відносини у студентських групах. Експериментальною базою дослідження було обрано Криворізький державний педагогічний університет.

На першому етапі кількісно-якісного аналізу статистичних даних ми працювали з матеріалами, які були отримані під час анкетування здобувачів вищої освіти юнацького віку. Як діагностичний інструментарій була використана анкета «Комунікація в межах соціальної дистанції».

Зауважено, що на основне питання анкети: «*Чи спілкуєтесь ви із вашими одногрупниками в умовах дистанційного навчання?*», — відповіді були неоднозначні. Так, 57% студентів засвідчили, що, не дивлячись на змінення умов навчання, вони все ж таки спілкуються зі своїми одногрупниками, і наголосили, що з деякими з них стали близькими друзями. Зі свого боку, 31% студентів відповіли, що вони спілкуються з іншими студентами, але виключно під час занять та з нагальних організаційних питань. І 6% студентів зазначили, що наразі вони не спілкуються, але хотіли б відновити взаємодію. Також 6% юнаків, які брали участь в опитуванні, висловилися категорично проти того, щоб підтримувати комунікацію з одногрупниками.

Важливо наголосити, що на запитання: «*Чи проводили ви час разом до пандемії?*», — 85% респондентів відповіли «так». Основними формами дозвілля були названі, наприклад, спілкування в університеті, проведення разом свят і різних заходів, дружні зустрічі, спільні подорожі, допомога один одному з домашніми завданнями та спільна підготовка до семінарських і лабораторних занять.

Подальший аналіз результатів анкетування студентської молоді дозволив констатувати, що для 90% здобувачів вищої освіти пандемія COVID-19 — значущий фактор, який вплинув на рівень міжособистісного спілкування. Серед основних причин вони називають фактор різниці в локаціях (багато юнаків роз'їхалися за своїм місцем проживання, і стало менше можливостей для живого спілкування «віч-

на-віч»); комунікація звузилася до необхідного лише в умовах навчання. У зв'язку з цим виявлено факт того, що студенти спілкувалися більше за необхідності, ніж через власне бажання респондентів підтримувати зв'язок. Особливо цей показник помітний серед студентів першого курсу. Водночас варто звернути увагу на те, що в більшості випадків комунікація не припинилася, але змінила формат: із застосуванням месенджерів і соціальних мереж частіше здійснювалася у спільних відеоіграх і зустрічах під час відеоконференцій на різних інтернет-платформах.

Важливим для нашого дослідження було також визначення суб'єктивного ставлення юнаків до змінення в рівні їх міжособистісних відносин. Так, 45,5% студентів наголосили, що вони витрачають час на спілкування з одногрупниками так само, як і під час очного навчання; 31,8% юнаків зазначили, що взаємодіють з одногрупниками менше, ніж раніше; 13,6% вказали, що спілкуються зовсім мало; 9,1% акцентували, що взагалі не мають бажання підтримувати міжособистісні взаємини; 31,8% студентів цілком задовольняє ізоляція від соціуму. Показовим вважаємо й те, що 31,8% юнаків взагалі не могли дати точної відповіді стосовно цього факту. Аналізуючи відповіді респондентів на запитання анкети, можемо припустити, що зменшення бажання спілкуватися спровоковане страхами та карантинним стресом, який змушує людину усамітнитися, замкнутися в собі для переосмислення власного життя. Попри це, 36,4% студентів зазначили, що вони відчують тактильний голод, їм не вистачає контактів із друзями. Слід зауважити, що в людей, які відчують цей стан, підвищується рівень тривожності та прояви депресії.

Висновки. Підсумовуючи теоретико-емпіричне дослідження, констатуємо, що карантинні обмеження в умовах пандемії однозначно вплинули на рівень міжособистісної взаємодії юнацької аудиторії студентів, що проявилось у зменшенні соціальної контактності, а відповідно — і комунікативної компетентності. Нами доведено важливість організації групової взаємодії для студентської молоді. Зокрема, такі можливості забезпечує формат проведення відео-конференцій за допомогою програми ZOOM.

Отже, перспективу подальшого дослідження вбачаємо в напрацюванні відповідного інструментарію та рекомендацій щодо оптимізації продуктивного спілкування та міжособистісних відносин в умовах обмежених контактів студентської молоді.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. *Виховання особистості*. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
2. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
3. Дрібас С., Пінська О., Даценко О. Особливості організації викладацько-студентської взаємодії в умовах дистанційного навчання. *Психологія: реальність і перспективи : зб. наук. пр. Рівненського державного університету*, 2021. Вип. 16. С. 56–62.
4. Дрібас С. А., Макаренко Н. М. Дистанційне навчання і формула взаємодії «викладач-студент». *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*, 2021. № 10. С. 480–484.
5. Кірсанова С. С. Формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному просторі закладів вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*, 2020. № 2 (23). С. 36–41.
6. Кон І. С. Психологія юношеского віку (Проблеми формування особистості). Москва : Просвещение, 1975. 175 с.
7. Куницина В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.
8. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстерне дистанційне навчання в Україні : монографія. Харків : КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
9. Мясіщев В. Н. Психологія отношений. Москва : Институт практической психологии ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1995. 356 с.
10. Прахова С. А., Даценко О. А., Семенов К. А. Дистанційне навчання у просторі сучасних освітніх систем: психологічний контекст. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія*, 2020. 2 (20). С. 260–266.
11. Токарева Н. М. Основи педагогічної психології : навч.-метод. посіб. Кривий Ріг : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2013. 158 с.
12. Токарева Н. М. Психологічні особливості соціалізації особистості у соціокультурному контексті постмодерну. *Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства : монографія* / авт. колектив: Н. М. Токарева, А. В. Шамне, О. О. Халік [та ін.]; ред. Н. М. Токаревої. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. С. 17–26.

References

1. Bekh, I. D. (2008). *Vihovannya osobistosti* [Education of personality]. Kyiv : Libid'. 848 s. [in Ukrainian]
2. Vyshnivskiy, V. V., Hnidenko, M. P., Haidur, H. I. & Ilin, O. O. (2014). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia. Stvorennia elektronnykh navchalnykh kursiv ta elektronnykh testiv [Organization of distance learning. Creation of electronic training courses and electronic tests]. Kyiv : DUT. 140 s. [in Ukrainian]
3. Dribas, S., Pinska, O. & Datsenko, O. (2021). Osoblyvosti orhanizatsii vykladatsko-studentskoi vzaiemodii v umovakh dystantsiinoho navchannia [Features of the organization of teaching and student interaction in the conditions of distance learning]. *Psykhologhii: realnist i perspektyvy : zb. nauk. pr. Rivnenskoho derzhavnogo universytetu*, 2021. Vyp. 16. S. 56–62. [in Ukrainian]
4. Dribas, S. A. & Makarenko, N. M. (2021). Dystantsiine navchannia i formula vzaiemodii “vykladach-student” [Distance learning and the formula of interaction “teacher-student”]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Hraal nauky”*. 10. S. 480–484. [in Ukrainian]
5. Kirsanova, C. S. (2020). Formuvannia mizhosobystisnykh vzaiemyn studentskoyi molodi v polikulturnomu prostori zakladiv vyshchoyi osvity [Formation of interpersonal relationships of student youth in the multicultural space of higher education institutions]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Seriia “Pedahohika”*. 2 (23). S. 36–41. [in Ukrainian]
6. Kon, I. S. (1975). *Psihologiya yunosheskogo vozrasta* (Problemy formirovaniya lichnosti) [Psychology of adolescence (Problems of personality formation)]. Moskva : Prosveschenie. 175 s. [in Russian]
7. Kunitsina, V. N., Kazarinova, N. V. & Pogolsha, V. M. (2001). *Mezhlichnostnoe obschenie* [Interpersonal communication]. Sankt-Peterburg : Piter. 544 s. [in Russian]
8. Kukharenko, V. M. & Bondarenko, V. V. (2020). *Eksterne dystantsiine navchannia v Ukraini: monohrafiia* [External distance learning in Ukraine]. Kharkiv : KP “Miska drukarnia”. 409 s. [in Ukrainian]
9. Myasishev, V. N. (1995). *Psihologiya otnosheniy* [Psychology of relationships]. Moskva : Institut prakticheskoy psihologiyi ; Voronezh : NPO “MODEK”. 356 s. [in Russian]

10. Prakhova, S. A., Datsenko, O. A. & Semenov, K. A. (2020). Dystantsiine navchannia u prostori suchasnykh osvitnikh system: psykholohichniy kontekst [Distance learning in the space of modern educational systems: psychological context]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykholohiia*, 2020. 2 (20). S. 260–266. [in Ukrainian]
11. Tokareva, N.M. (2013). Osnovy pedahohichnoyi psykholohiyi [Fundamentals of pedagogical psychology] : navch.-metod. posib. Kryvyi Rih : TOV NVP “Interservis”. 158 s. [in Ukrainian]
12. Tokareva, N.M. (2017). Psykholohichni osoblyvosti sotsializatsiyi osobystosti u sotsiokulturnomu konteksti postmodernu [Psychological features of personality socialization in the sociocultural context of postmodernism]. *Variatynist sotsializatsiyi osobystosti v umovakh suchasnoho informatsiinoho suspilstva : monohrafiia / avt. kolektyv: N.M.Tokareva, A.V.Shamne, O.O.Khalik [ta in.]; red. N.M.Tokarevoyi. Kyiv : TOV NVP “Interservis”. S. 17–26. [in Ukrainian]*

Dribas S. A., Rymsha A. V.

The influence of COVID-19 pandemic on the level of interpersonal of youth

Abstract. This article highlights the definition of interpersonal relationships, their functions and influence on the activity of a personality. The role of communication and its importance are formulated, the problem of interpersonal relationships among youth is disclosed, the issue of relationships within student groups in particular. With regard to the current everyday-life difficulties, the main goal of this article is to research COVID-19 pandemic’s influence on the level of interpersonal relationships among students before quarantine restrictions and after. Therefore, the empirical research among the students was held by the means of questionnaire. This article presents and analyses the results of the experiment connected to the understanding of the COVID-19 pandemic’s influence on the level of interpersonal relationships of youth.

Key words: pandemic, COVID-19, distance learning, communication, interpersonal relations, student group, young men.

Дрібас Світлана Анатолівна,

кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри загальної та вікової психології

Криворізький державний педагогічний університет

Кривий Ріг, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9633-2517>

dribas.sveta@gmail.com

Римша Анастасія Віталіївна,

фізико-математичний факультет

Криворізький державний педагогічний університет

Кривий Ріг, Україна

nastyary320@gmail.com